

sus id., part. de *obtündere* 'aixafar, aplatar'; rars *obtusió*, *obtusidur*; cpt. *obtusangle* [-gul, Lab.]; *obtusiflora*, *obtusifoliada*, *obtusilobulada*, *obtusipenne*.

Tundra, del lapó, transmès pel rus.

Túnel, V. *tona* *Tuneria*, V. *tuna*

TUNGSTEN, del suc *tungsten* id., compost de *tung* 'pesant' i *sten* 'pedra'. □ 1ª doc.: 1868, *SLitCosta* (tungstè).

DERIV.: *Tungstat* i *tungstic* [1868]. *Tungstita*.

TÚNICA, pres del ll. *túnica* 'vestit interior dels romans, emprat per homes i dones'. □ 1ª doc.: 1293.

En un inv. de StaColQ., de 1293: «una túnica de dona» (que llavors era un vestit combinat de camisa i enagos). En l'acc. anatòmica: «tendon, -onis: són molt forts, tenen dos túniques, una de sobra --- altra dintre», OPou (*ThPu.*, 1575, 267). Deformació mall., *tonica*.

N'hi hagué una variant hereditària *tonga*, que usaven els nostres jueus medievals com a nom d'una mena de túnica portada per ells (1366), igual que per llurs confreres estrangers: judeo-fr. *tonge*, judeo-it. *tónica*, jud.-cast. *tonga* [1553], Blondheim, *Rom.* xxxlx, 178-179; XLIX, 561, *DECH* v, 695b39ss. Després ha quedat en parlars del Sud, com a nom de coses agrícoles: «pila de palla que resta del blat després de ventar-lo» a Gandesa (JAmades, *Excursions* III, 191), val. *tonga* (Lamarca, infra).

Una forma mig-romànica *tonica* com a nom de vestit ja figura en un document gallec de 1105 (Steiger, *Festschrift Jud.*, 1941, p. 644), d'on un derivat verbal it. *intonecare* 'emblanquinar una paret amb calç', a.-al. ant. *tunikhôn* id. (avui *tünchen*), basc *entokatu* «revocar una casa, recrepir», no conservat més que en el Roncal i Ainhoa (SE. del Lapurdi), però en forma més romànica *tongau* «plegar, plier» a la costa biscaïna (Markina, Mundaka: Azkue); sobre el roms. *intuncà* 'enfosquir' es dubta si ve d'aquí (Jud, *ZRPh.* xxxviii, 45; mentre que Giugleà hi voldria veure INNOTICARE X TENEBRICUS: *Cercetari Lexicografice*, 1909, p. 10; *Rev. Fil. Rom. și Germ.* VII, 139).

DERIV.: *Tongada* 'capa o estrat de terra' etc.: Val. 1604 'fornada (de notaris, creats en un any)' (*Xàvega dels Notaris*, *RHisp.* L, 306, v. 336); «porción de alg. c.; en esp. --- la de uvas, o higos que, juntos y apretados, sin que se maltraten, ponen los labradores en los banastos o cestas, para traerlos a vender; e intermedio de *cascuna tongada*, curiosa y asseadamente arreglan, de manera que la cubre toda, hojas de pámpano u higuera; también: [en altra] *tongada*: en otra ocasión, en otra vez, en otro turno, cf. *tanda*», CRos, 1762, pp. 228-229.

«Diu Orellana [en assaig de c. 1795] --- el valencià és lacònic, perquè té mots com *albat*, *atzucac*, *codonyat*, *retestinar*, *somicar*, *tongada* etc., que en ser traduïts a qualsevol altra llengua freturen de diverses paraules» (SGuarner, *Els Val. i la Llengua*, Ss. XVI-XVIII,

116); «*tongada*: tongada, tonga, capa y lecho, en algunos casos», Lamarca (*Dicc. Val.-Cast.*). E. Valor-JGiner posen com a ex. de l'ús val., «una *tongada* d'ametles» (1950-55); «quan plou va augmentant la quantitat de fang: 'va estellant-se i fent *tongada*'», Marina Zaragoza (*Cult. de l'Arròs a Silla*, 132).

En el cat. central i comú, en el sentit d'estrat es diu més aviat *un sostre*, *una capa*, *un pis*, i allà ha pres, en general, el significat, més divulgat en la llengua literària i comuna, de 'temporada, espai de temps més llarg que una estona': «cap dispeser el podia veure el senyor Jaume, un bútxara carregat d'orgull, que passava moltes *tongades* menjant, com un alarb, a la seva sala, sense parlar amb ningú; d'allí estant rumiava traïdories per fer parterter ---; i quan podia armar un gran etzìgori entre la tia i la neboda, se'l sentia riure tot sol a rialla batent», Coromines (*La Dona Lletja*, *A recés* IV, 171); «qu'és trist l'hivern! --- ningú 'm crida ---; que triga a passar la *tongada*! --- mes, per 'xo, no hi ha temps que no torni --- reparo la brotada com ix verdejant ---», EmVilanova (*Q. Pop.*, 14).

A *tongades* loc. adverbial, 'per tandes, ara sí, ara no': «Son amic, encoratjant-lo, li atrassà altra plassa de mitj-fadrí, --- per a dissapses y diumenges, interinament: --- millorà de casa --- y menjat, begut, fumet y vestit: vestit, a *tongades*, ab deixes del company y 'l de la cúria; y granejant ademés ab el producte del escrits --- se la xalava ---», Pons Mass. (*Auca d. l. P.* III, 33).

Més local, crec només del cat. occid. S., una acc. geogràfica 'zona d'un terme, vessant d'una vall': «a la vall de Coma-prunera hi ha la Roca Cavallera; i a l'altra *tongadà* de mà dreta, vos hi diré, lo clot de les Comes, lo ---» Granyena de les Garrigues, 1936. Cf. nota etim. de Spitzer (*NphMgn.*, 1913, 157ss.).

En el País Valencià sembla haver-se'n extret recentment, un terme popularxer +*tongo*, per 'negociet, tulinada, manegament, manífasseig, trafegot': «*Tongo*, apodo que li han tret / a tot lo que abans es dia / negoci brut o arreglet», *Llibret de Falles Pensat i fet*, 1952, 23; cf. *tonga* 'budellam' *AlcM* § 2, 'ració' *AlcM* § 3, 'escamot' § 4.

Dins el domini cast., és particular de la zona oriental: a Sogorb *tongada* «capa de tierra, sal, azúcar etc.» Torres Fornés; arag. «capa de tierra, paja alternada con fruta» DMPeralta (1839); Borao id. id.; i, de més a més: «en una *tongada*: de una vez» Borao. El primer lexicògraf castellà que el recollí fou el bascongat Terreros, c. 1770. A Alquézar 'golpe de agua, corriente de río aumentada' (Arnal Caverro).

De *túnica*: *túnic*; *tunicat* [1868, *SLitCosta*]; *tunicella* [Lab.]. *Tunicó* [Lab.].

³⁵ *Tunis*, *Can* ~, a acollir amb gran escepticisme l'explicació d'*AlcM*: estrany paper assignat a *Can*, manca de demostració filològica...

Tunrum, V. *tendrum* (TENDRE) *Tunyina*, V. *tonyina* *Tupada*, *tupador*, V. *tupar* (TOPAR) *Tu-*